

Cicle de Música Antiga al Convent de Sant Agustí

Divendres 5 de febrer de 1999 a les 22 hores
Entrada lliure

EL RENAIXEMENT

Jordi Comellas (Viola de Gamba)

Diego Ortiz: Recercadas del Trattado de Glosas-Tobias-Hume; "Musical Humors"

Una de les sonoritats que ens apropa a l'intimisme renaixentista pot ser la de la viola da gamba.

En efecte, el seu so avellutat, greu i alhora càlid, ens pot evocar la subtil atmosfera del *sfumato* da vinció o l'estilització místico-figurativa del Greco. És l'esperit de so de la viola da gamba.

Nogensmenys, la família instrumental de la viola da gamba, nasqué a principis del segle XVI coexistint amb la de les violes *da braccio*, prenent gran puixança durant el segle XVI i bona part del XVII. Moltes persones nobiliàries i patricies de la burgesia instaurada coneixien i tocaven l'instrument al redós d'un cercle íntim o cambrístic. De fet, per esdevenir un bon cortesà, com ens deia Baltasar de Castiglione en *Il Cortegiano*, a més de saber sobre armes i bones maneres, s'havia de tocar algun instrument. El programa del concert que avui ens ocupa, tot i ser monogràfic, palcsa la dúctil versatilitat i varietat de les obres de dos dels grans autors i executants de viola da gamba: Diego Ortiz (Toledo, ca. 1510- Nàpols, ca. 1570) i Tobias Hume (1569-London, 1645). Ells abasteixen, doncs, les possibilitats de l'instrument al llarg del s.XVI i la primera meitat del XVII.

En el seu *Trattado de Glosas* -publicat a Roma el 1553- Ortiz aposta per la sistematització de l'ornamentació, les variacions, les clàusules, etc. Es tracta d'un dels primers manuals pedagògics publicat pels intèrprets de viola da gamba. En aquest llibre es recullen les recercades del concert. La recercada, un dels procediments predecessors de la fuga, s'usà en petits preludis de manera contrapuntística que es concatenaven amb un fugat. Lliur procés imitatiu és el que li atorgà el segell característic. No obstant, també hi hagué la recercada d'estil homòfon en la que la variació sobre un cant donat o de nou encuny, la lliure improvisació i l'ornamentació, fonamentaven el discurs musical tot

recercant la tonalitat o mode d'una cançó, d'una dansa etc. En aquest repertori d'avui, Ortiz treballa les recercades a partir de variacions de *passamezzo* - dansa italiana del segle XVI i inicis del XVII-, molts dels *passamezzo* del cinc-cents estan basats en dos models de dissenys harmònics coneguts a l'època com *passamezzo antico i moderno*; en aquest mateix sentit també treballa sobre la *folia*, que era una dansa i cançó dansada, l'origen de la qual per uns s'atribueix a Portugal i per altres a Espanya; com també elabora variacions a partir d'un baix de la cançó *la Spagna*.

La proposta de Hume, en canvi, ens obre les portes a les innovacions que ens endinsaran en els inicis del barroc anglès. Hume esdevingué, juntament amb Ferrabosco, Lupo, Deering, Cooper i Gibbons, un artífex dels antecedents de l'estil instrumental pur, treballant tan per la viola da gamba a solo com pels *consorts* o conjunts de violes da gamba. Així com Ortiz dugué un periple vital més constant - fou mestre de capella, de ca. 1553 a 1570, del tercer duc d'Alba a la cort de Nàpols-, Hume dugué una vida més contrastada ja que fou militar i obtingué el grau de capità, i durant els darrers anys de la seva vida aquestes vicissituds, com a pensionista, a la Chaterhouse. Però malgrat aquestes vicissituds, compongué i interpretà música per viola da gamba. La denominació específica de cada una de les seves obres ens mostra una clara assumpció semàntica, en un instrument que no vehicula paraules, però que Hume les vol emular tot amarat d'afecte i sentiment cada un dels sons que extreu de l'instrument. De fet, el nostre concert s'intitula amb la mateixa denominació d'una de les seves peces, la qual cosa evidencia, més enllà de qualsevol consideració de tipus tècnic, una clara adscripció a la sonoritat de l'instrument palesada per el treball acurat i melòdic que extreu de les cordes de la viola da gamba.

Jordi Rifé i Santaló

Musicòleg